

el-MUTENEBBÎ DÎVÂNINDAN, et-TEŞBÎHU'L-BELİĞ - SANATINA ÖRNEKLER

Sevim ÖZDEMİR*

Özet: “el-Mutenebbî Dîvânından, et-Teşbîhu'l-Beliğ Sanatına Örnekler” isimli makalemizde, öncelikle el-Mutenebbî(H.303/354-915/965)'nin hayatı hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Akabinde şiirinde ele aldığı konular ve takip ettiği üslup işlenmiştir. Bu konular işlenirken el-Mutenebbî Dîvânından örnek beyitler verilerek zenginleştirilmiş ve Dîvân hakkında da bilgi verilmiştir. Makalemiz et-teşbîhu'l-beliğ sanatını içerdiği için, teşbîh ve et-teşbîhu'l-beliğ sanatı hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak el-Mutenebbî Dîvânında, et-teşbîhu'l-beliğ sanatını içeren beyitlerden örnekler alınarak yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: el-Mutenebbî ve Dîvânı, teşbîh sanatı ve et-teşbîhu'l-beliğ sanatı.

Summary: The title of my article is “Exemples of the Art of Eloquent Simile from al-Mutanabbî'(H.303/354-915/965)s Dîvân”. In this article, first, I gave a brief information about al-Mutanabbî's life. After that worked on the subjects and the style of his poems, and I introduced his Dîvân with some exemplary couplets. Since my article is about the art of eloquent simile I explained what is tashbih (simile) and what is the art of eloquent simile At last, I presented some exemplary interpretation of some couplets from his dîvân which contain the art of eloquent simile

Keywords: al-Mutanabbî and his Dîvân, the art of tashbih (simile) and the art of eloquent simile.

Giriş:

Meşhur Arap şairi el-Mutenebbî(H.303/354-915/965)'nin adı Ahmed b. el- Hüseyin b. el-Hasan b. Abdüssamed'dir. Künyesi Ebu't-Tayyib olup

Kûfe'de Kinde adı verilen bir mahallede doğmuş ve oraya nispet edilmiştir. Babası, ilmî konularda mütehassıs olmamasına rağmen, el-Mutenebbî'nin ilim ve edebiyata ilgi duyduğunu ve güçlü bir hafızaya sahip olduğunu anlayınca onu çölden alıp Şam'a getirmiş ve burada yetişmesine imkân sağlamıştır. Ancak el-Mutenebbî, edebiyatı ve Arap dilinin inceliklerini öğrenmek için yine zaman zaman çöllere gitmiştir¹.

Küçük yaşta şiir söylemeye başlayan el-Mutenebbî, sahip olduğu dil ve edebiyat bilgisiyle yetinmeyip, Kûfe ve Şam arasında bulunan el-Samâva çölünde peygamberlik iddiasında bulunmuş ve birçok kişiyi peşinden sürüklemiştir. "el-Mutenebbî" lâkabı bu sebeple kendisine verilmiştir².

337/948 yılında Antakya'ya gelmiş olan Haleb Emiri Seyfüddevle b. Hamdânî³ ile karşılaşması, el-Mutenebbî'nin hayatında büyük değişikliklere sebep olmuştur. Bu dönem el-Mutenebbî'nin hayatının en güzel dönemi olmuş ve Seyfüddevle'nin yanında, hiçbir şairin ulaşamadığı teveccühe mahzar olmuştur⁴.

¹ İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-'Ayân*, Beyrût I, 120; ez-Ziriklî, Hayru'd-Dîn, *el-'Alâm*, 11. Baskı, Beyrût 1995, I, 115; Corcî Zeydân, *Târîhu Adâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, (Thk. Şevkî Dayf), II, 248; Kehhâle, 'Umar Rızâ, *Mu'cemu'l-Muellifîn*, Beyrût 1993, I, 126; es-Seâlebî, *Yetîmetu'd-Dehr*, 2. Baskı, Beyrût 1973, I, 110; el-Bağdâdî, 'Abdu'l-Kâdir, *Hizânetu'l-Edeb ve Lubbu Lubâb Lisânu'l-'Arab*, (Thk. 'Abdusselâm Muhammed Hârûn), 4. Baskı, Mısır 1997, II, 347; el-Bağdâdî, el-Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, Beyrût, IV, 102; Brockelmann, Carl, *Târîhu'l-Adâbi'l-'Arabî*, (Arapçaya çeviren: 'Abdu'l-Halîm en-Neccâr), 5. Baskı, Kâhire, II, 81.

² Hannâ'l-Fâhûrî, *el-Mûcezz fi'l-Edebi'l-'Arabî-ve Târîhihî*, 2. Baskı, Beyrût 1991, II, 409; ez-Ziriklî, *a.g.e.*, I, 115; İbn Hallikân, *a.g.e.*, I, 122; İbnu'l-'Imâd, *Şezerâtu'-Zeheb fî Ahbâr Men Zeheb*, (Thk. 'Abdu'l-Kâdir el-Arnaût, Mahmût el-Arnaût), Beyrût 1989, IV, 282; el-Bâğdâdî, el-Hatîb, *a.g.e.*, IV, 104.

³ Seyfüddevle el-Hamdânî (303-356 / 915-967) Meyyâfârikîn'de doğmuş, cesur, terbiyeli ve azimli bir kişi olarak yetişmiştir. Şam ve Halep'te hüküm sürmüş, siyasetiyle meşhur bir kraldır. Edebiyatı ve edebiyatçıları seven bir kişi olması sebebiyle, sarayında pek çok şâir ve ilim adamını barındırmıştır. Daha geniş bilgi için bkz. İbn Tağrîberdî, *en-Nüccânu'z-Zâhira fî Mulûki Mısra ve'l-Kâhira*, Kâhire, IV, 16; ez-Ziriklî, *a.g.e.*, IV, 303-304.

⁴ Hanna'l-Fâhûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, 12. Baskı, Beyrût 1987, s. 601-602.

Seyfûddeve'nin sarayından ayrıldıktan sonra 346/957 senesinde Mısır'a giden el-Mutenebbî⁵, daha sonra Fars beldelerini dolaşarak şiirler yazmaya devam etmiş, son olarak Bağdat ve Kûfe'ye gitmek üzere Şîraz'dan ayrıldığı zaman, 354/956 yılında çıkan çatışmada, kendini güçsüz hissederek kaçmak istediği zaman oğlu kendisine;

الْحَيْلُ وَاللَّيْلُ وَالْبَيْدَاءُ تَعْرِفُنِي وَالسَّيْفُ وَالرُّمْحُ وَالْقِرْطَاسُ وَالْقَلَمُ

*At, gece, çöl, kılıç, nuzrak, kağıt-kalem beni tanır*⁶.

şeklindeki beytini hatırlatınca kaçmaktan vazgeçmiş ve çatışma esnasında çocuklarıyla birlikte öldürülmüştür⁷.

Şiiri: el-Mutenebbî'nin, methiye, kahramanlık, övgü, kınama ve yerme konularında yazmış olduğu şiirler, belâgat açısından zirvede sayılmıştır. Ayrıca şiirlerinde geçen felsefî ve hikmetli sözler, halk arasında darb-ı mesel olarak da kullanılmıştır. Aşağıda geçen beyitler, onun hikmetli sözler içeren şiirlerinden bazılarıdır

وَمَنْ لَمْ يَمُتْ بِالسَّيْفِ مَاتَ بِغَيْرِهِ تَنَوَّعَتْ الْأَسْبَابُ وَالْمَوْتُ وَاحِدٌ

*Kim kılıçla ölmezse başka bir şeyle ölür. Sebepler farklı olsa da ölüm birdir*⁸.

مَنْ يَهْنُ يَسْتَهْلُ الْهَوَانَ عَلَيْهِ مَا لِحَرْحِ بِمَيِّتٍ إِيلَامٌ

*Kişi alçak ise alçaklık ona kolay gelir, zira yaranın ölüye vermiş olduğu bir acı yoktur*⁹.

لَا يُعْجِبَنَّ مَضِيماً حُسْنَ بَزْتِهِ وَهَلْ تَرَوْقُ دَفِيناً جُودَةَ الْكَفْنِ

⁵ İbn. Raşîk, *el-'Umde fî Mahâsini's-Şi'r ve Adâbihi*, (Thk: Muhammed Kırkızan), 2. Baskı, Şam 1994, I, 117-118.

⁶ Nâsîf el-Yazıcı, *Dîvânü'l-Mutenebbî*, 2. baskı, Beyrût 1996, II, 642.

⁷ İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 6. Baskı, Beyrut 1995, VIII, 566; Corcî Zeydân, *a.g.e.*, II, 249; İbn Hallikân, *a.g.e.*, I, 123; ez-Ziriklî, *a.g.e.*, I, 115; İbnu'l-'Imâd, *a.g.e.*, IV, 283.

⁸ Dayf; Şevkî, *a.g.e.*, s. 337-338.

⁹ *Dîvânü'l-Mutenebbî*, I, 363.

*Elbisesinin güzelliği mazlumun hoşuna gitmediği gibi hiç kefenin güzelliği ölünün hoşuna gider mi?*¹⁰.

Üzerinden asırlar geçmiş olmasına rağmen, yazmış olduğu şiirler hâlâ edebiyatçılar tarafından tartışma konusu edilmekte ve şiirlerinde geçen karmaşık beyitler, çözümlenip açıklanmaya çalışılmaktadır¹¹.

Methiye, el-Mutenebbî'nin dîvânının büyük bir kısmını kapsar. En meşhuru Seyfüddevle olmak üzere yaklaşık elli kişiye methiye yazmıştır¹². Hatta Seyfüddevle için yazmış olduğu methiyeler dîvânının üçte birini oluşturmaktadır¹³.

el-Mutenebbî, Seyfüddevle'ye yazmış olduğu bir methiyesinde şöyle der:

أرى كلَّ ذي مُلكٍ إليك مَصيرُهُ   كأنَّكَ بَحْرٌ وَالْمَلُوكُ جَدَاوِلُ

*Her kralın dönüşünün, sana doğru olduğunu görüyorum. Adeta sen bir okyanussun, diğer krallar da sana doğru akan nehirlerdir*¹⁴.

Yine bir başka methiyesinde de şöyle diyor:

فإن تَقَى الأَنَامُ وَأَنْتَ مِنْهُمُ   فإنَّ المِسْكَ بَعْضُ دَمِ العَرَالِ

*Sen de insanlardan biri olduğun halde onlardan üstün tutulmanda şaşılacak bir şey yoktur. Zira misk de ceylan kanının bir parçasıdır*¹⁵.

Methiyenin, el-Mutenebbî'nin dîvânında önemli bir bölümü oluşturması yadırganacak bir durum değildir. Zira şiir, el-Mutenebbî için hem bir nevî geçim kaynağıdır hem de onun toplumda statü ve itibar kazanmasına vesiledir. el-Mutenebbî'ye göre, kişinin sahip olduğu maddî imkânlar, sosyal

¹⁰ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, I, 375.

¹¹ Corcî Zeydân, *a.g.e.*, II, 249-250.

¹² Hanna'l-Fâhûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, s. 595.

¹³ Hanna'l-Fâhûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, s. 613.

¹⁴ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, II, 718.

¹⁵ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, II, 539.

hayatta onun prestij ve statüsünü belirleyen en önemli faktördür¹⁶. O, bu görüşünü bir beytinde şöyle yansıtır:

فلا مَجْدَ في الدنيا لِمَنْ قَلَّ مَالُهُ   ولا مالَ في الدنيا لِمَنْ قَلَّ مَجْدُهُ

Malı az olan kimsenin dünyada şerefi olmadığı gibi, şerefi az olan kimsenin de malı yoktur¹⁷.

el-Mutenebbî, yalnız Seyfüddevle'ye methiyeler söylemekle kalmamış, onun vefat eden yakınları için mersiyeler de yazmıştır¹⁸.

Örneğin, aşağıdaki beyt, el-Mutenebbî'nin, Seyfüddevle'nin oğlunun vefatına dair söylediği bir beyttir ve bu beytte ölümü şöyle tasvir eder:

وما المَوْتُ إلا سارقٌ دَقَّ شَخْصُهُ   يَصُولُ بِلا كَفٍّ وَيَسْعَى بِلا رِجْلِ

Ölüm, ancak sahibine sinsice yaklaşan, yumruksuz saldırıp, ayaksız koşan bir hürsüzdür¹⁹..

el-Mutenebbî'nin dîvânında epey yer kaplayan bir bölüm de kendini övdüğü beyitlerdir. O ister methiye, ister mersiye, ister gazel, ister hiciv yazsın her durumda kendini övmüştür. Bu halleriyle onun narsist ve megaloman bir kişiliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Hatta kendisini, kavminin övünç kaynağı olarak görmüş ve bu durumu bir beytinde şöyle dile getirmiştir:

لا بِقَوْمِي شَرُفْتُ بَلْ شَرُفُوا بِي   وَبِنَفْسِي فَخَرْتُ لَا بِجُدودي

Ben kavimimle şereflenmedim, bilakis onlar benimle şereflendiler. Yine ben atalarımın değil kendimle övündüm²⁰.

Yine el-Mutenebbî kendini övdüğü bir beytinde şöyle diyor:

وَمَا الدَّهْرُ إلا مِنْ رُؤَاةِ قَصَائِدِي   إِذَا قُلْتُ شِعْرًا أَصْبَحَ الدَّهْرُ مُنْشِدًا

¹⁶ Hannâ'l-Fâhûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, s. 612.,

¹⁷ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, II, 863.

¹⁸ Tâhâ Hüseyin, *Min Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî*, Beyrût 1991, III, 195.

¹⁹ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, II, 557.

²⁰ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, I, 140.

Zaman, kasidelerimin rivayetçisinden başka bir şey değildir. Bir şiir söylediğimde, benim şiirimi okur²¹.

Övgüyle ilgili bir başka beyti de şu şekildedir:

وما أنا منهم بالعيشِ فيهمْ ولكنَّ معدنُ الذهبِ الرِّغامُ

Onlarla yaşamama rağmen onlardan biri değilim. Ama altının kaynağı da topraktır²².

Dîvânı: el-Mutenebbî'nin methiye, mersiye, hiciv, övünme, gazel ve hikmetli sözler içeren dîvânını iki kısma ayırmak mümkündür. İlki 948/337 yılına kadar süren ve gençlik ya da çocukluk döneminde söylediği şiirleri içeren kısım, diğeri ise 30 yaşından sonra başlayan ve olgunluk dönemi olarak kabul edilen merhalede söylediği şiirleri içeren kısımdır²³.

Dîvânını doğrudan el-Mutenebbî'den nakleden âlimler olduğu gibi, üzerine şerh yazan âlimler de vardır. Dîvânını doğrudan şairden nakleden âlimlerden bazılarının isimlerini şu şekilde sıralayabiliriz: İbn. Cinnî, Ali b. Hamza el-Basrî (Ö. 375/985), Muhammed b. Ahmed el-Mağribî (Ö. 354/965) ve Ebu'l-Hasan el-Cürcânî (Ö. 392/1002). Yine el-Mutenebbî'nin dîvânına yazılmış pek çok şerh ve yorum vardır. Şerh yazan âlimlerden en meşhurları, İbn Cinnî, Ebu'l-'Alâ el-Maarrî, et-Tibrizî, el-Vâhidî (Ö. 468/1076), el-Ukberî, Nâsîf el-Yâzıcı (1800/1871) ve İbrâhim el-Yâzıcı (1847/1906)'dir²⁴.

Pek çok kez basılan dîvânının en iyi baskısı Beyrutta 1887 yılında İbrâhim el-Yâzıcı tarafından yapılan baskısıdır²⁵.

²¹ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, II, 711.

²² *Dîvânu'l-Mutenebbî*, I, 259.

²³ Hanna'l-Fâhûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, s. 594.

²⁴ Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-Zunûn*, Beyrut 1994, I, 612; Hanna'l-Fâhûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, s. 604; aynı mlf, *el-Mûcez*, II, 410; Furat, Ahmed Subhi, *a.g.e.*, s. 321; Brockelmann, Carl, *a.g.e.*, II, 88-90.

²⁵ Hanna'l-Fâhûrî, *el-Mûcez*, II, 410.

el-Mutenebbî'nin dîvânında yer alan et-teşbîhu'l-beliğ sanatına geçmeden önce, genel olarak teşbîh sanatı hakkında kısaca bilgi vermemiz yerinde olacaktır.

ET-TEŞBÎHU'L-BELİĞ

Teşbîh: شبه filinin mastarı olup “bir şeyi bir şeye benzetmek” manasına gelen teşbîh²⁶ terim olarak da “iki ya da daha fazla şeyin bir ya da birden fazla vasıf ve manada birleştirilmesidir”²⁷.

Benzetmeyi meydana getiren dört öge vardır. Bunlar benzeyen (müşebbeh), kendisine benzetilen (müşebbehün bih), benzetme yönü (vechü'ş-şebeh), ve benzetme edatı (edâtu't-teşbîh)'tir. Örneğin أَخْلَاقُ عَلِيٍّ كَالنَّسِيمِ فِي الرَّقَّةِ ”Alinin ahlâkı, incelikte tatlı ve hafif bir rüzgar gibidir” cümlesinde عَلِيٍّ أَخْلَاقُ kelimesi benzeyen, النَّسِيمُ kelimesi kendisine benzetilen, الكاف benzetme edatı, الرَّقَّةُ kelimesi de benzetme yönüdür²⁸.

Benzeyen ve kendisine benzetilen, benzetmenin asıl unsurlarından kabul edilir ve onlar olmaksızın benzetme yapılamaz. Diğer ikisi ise yani

²⁶ el-Cevherî, İsmâ'îl b. Hammâd, *es-Sihâh Tâcu'l-Luğa ve Sihâhu'l-'Arabiyye*, (Th: Ahmed Abdu'l-Gaffûr 'Attâr), 3. Baskı, Beyrut 1984, IV, 2236; İbn Fâris, *Mu'cem Makâyîsi'l-Luğa*, (Thk: 'Abdusselâm Muhammed Hârûn), Beyrut, III, 243; İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, Beyrut 1990, XIII, 503; Abâdî, el-Fîrûz, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, (Thk: Muhammed Na'im el-Urkusûsî), 3. Baskı Beyrut 1993, s. 1610; el-'Ukkâvî, İnâm Fevvâl, *el-Mû'cemu'l-Mufasssal fî 'Ulûmi'l-Belâğa el-Bedî' ve'l-Beyân ve'l-Meânî*, (Thk: Ahmed Şemsu'd-Dîn), Beyrut 1992, s. 322.

²⁷ et-Taftâzânî, Sa'du'd-Dîn, *Şerh Muhtasarı'l-Meânî ve'l-Beyân ve'l-Bedî'*, (Thk: 'Abdu'l-Mutâli'l-Saîdî), 3. Baskı, İran 1349, II, 8; el-Kazvînî, el-Hatîb, *el-İzâh fî 'Ulûmi'l-Belâğa*, (Thk: Muhammed 'Abdu'l-Mun'im Hafâcî), 5. Baskı, Beyrut 1980, II, 328; 'Abbâs, Fadl Hasan, *el-Belâğa Funûnuhâ ve Efnânuhâ. 'İlmu'l-Beyân ve'l-Bedî'*, 2. Baskı, Ürdün 1987, s. 17; el-Hafacî, Sa'îd b. Sinân, *Sırru'l-Fasâha*, (Thk: 'Ali Fevde), 2. Baskı, Mısır 1994, s. 235; Bilgegil, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğat)*, 2. Baskı, İstanbul 1989, s. 134; Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 3. Baskı, Ankara 1995, s. 405.

²⁸ 'Abbâs, Fadl Hasan, *a.g.e.*, s. 17.

benzetme yönü ve benzetme edatı, cümlelerin durumuna göre söylenir veya söylenmeyebilir²⁹. Bu haliyle benzetme, dört gruba ayrılır: Eğer benzetme edatı söylenirse bu benzetmeye et-teşbîhu'l-mürsel, benzetme edatı söylenmezse et-teşbîhu'l-müekked denir. Yine benzetme yönü söylenirse bu benzetmeye et-teşbîhu'l-

mufassal, benzetme yönü söylenmezse de et-teşbîhu'l-mücmel denir. Her ikisinin de, yani hem benzetme edatının hem de benzetme yönünün söylenmemesiyle oluşan benzetmeye ise et-teşbîhu'l-belîğ denir³⁰.

et-Teşbîhu'l-belîğ: Teşbih çeşitlerinin en hoş gideni ve makbul olanıdır. Manaya en kuvvetli halini bu teşbih kazandırır³¹ ve benzeyen ve kendisine benzetilenin, aynı şeyler olduğu iddiası üzerine bina edilmiştir³².

زَيْدٌ كَالْأَسَدِ (Zeyd aslan gibidir) cümlesinin aksine, زَيْدٌ الْإِسْدُ (Zeyd aslandır) cümlesi daha veciz ve daha belîğdir. Ve arada herhangi bir vasıta kullanmaksızın, Zeyd aslanın kendisi olmuştur³³. Böyle olunca benzeyen ve benzetilenin birbirine üstünlüğü kalkmış ve bu durum teşbihin derecesini daha da kuvvetlendirmiştir³⁴. Diğer taraftan âlimler, bütün öğeleri tam olan teşbihi, belâgat açısından zayıf görmüşlerdir³⁵.

Hayatını, makam sahibi kimselere övgüler yazarak devam ettiren el-Mutenebbî, şiirlerinde edebî sanatları (Bedî³⁶, Beyân³⁷ ve Meânî³⁸) oldukça

²⁹ el-Hâşimî, Ahmed, *Cevâhiru'l-Belâğa fi'l-Meânî ve'l-Beyân ve'l-Bedî'*, Mısır 1940, s. 257; 'Abbâs, Fadl Hasan, *a.g.e.*, s. 17-18.

³⁰ el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 288-289.

³¹ el-Kazvînî, *a.g.e.*, II, 384; Bilgegil, M. Kaya, *a.g.e.*, s. 145-146; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 280.

³² el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 299; 'Abbâs, Fadl Hasan, *a.g.e.*, s. 56.

³³ el-Yemenî, Yahyâ b. Hamza, *et-Tırâz*, Beyrut 1982, I, 315.

³⁴ el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 281.

³⁵ Şeyh Emîn, Bekrî, *el-Belâğatu'l-'Arabiyye fi Sevbihâ'l-Cedîd*, 'Ilmu'l-Beyân, 3. Baskı, Beyrut 1990, II, 42.

³⁶ Bedî': Sözü, kelime ve anlam bakımından daha da güzelleştirmek için; gerekli olan bilgi ve kuralları içeren sanat dalıdır. Daha geniş bilgi için bkz: et-Taftazânî, *a.g.e.*, II, 135; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 375-376; el-Kazvînî, *a.g.e.*, II, 477; Akdemir, Hikmet, *Belâğat Terimleri Ansiklopedisi*, İzmir 1999, s. 8.

çok kullanan bir şâirdir. Özellikle Seyfüddevle'ye olan methiyelerinde bu sanatlardan faydalanmıştır ve bu sayede şiirlerinin güzelliğini, vurguladığı konuların önemini ve tesirini daha da artırmıştır³⁹.

et-Teşbîhu'l-belîğ sanatı da el-Mutenebbî'nin şiirlerinde kullandığı sanatlardan biridir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu sanat dalının daha veciz ve tesirli olması, övülen kişinin daha çok beğenisini kazanmış ve şairin de övdüğü kimsenin gönlünü fethetmesine yardımcı olmuştur.

et-Teşbîhu'l-Belîğ Sanatına Örnekler:

el-Mutenebbî'nin, et-teşbîhu'l-belîğ sanatını kullandığı bazı örnek beytler şunlardır:

1-el-Mutenebbî, 382/939 yılında yapmış olduğu Taberiyye Savaşında, Bedr b. 'Ammâr el-Esedî⁴⁰yi şu şekilde övüyor:

إِنَّمَا بَدْرُ بْنُ عَمَّارٍ سَحَابٌ هَطَلٌ فِيهِ ثَوَابٌ وَعِقَابٌ

Bedr b. 'Ammâr, hem fayda hem de zararı yağdıran bir yağmur bulutudur⁴¹.

Şair burada bulut ile Bedr b. 'Ammâr arasında bir bağlantı kuruyor. Onu, hem fayda hem de zararı aynı anda bulundurabilen bir buluta benzetiyor. Çünkü yağmur esnasında bulutun sebep olduğu yıldırımlar ya da aşırı yağmur sonucu oluşan seller, hasara sebep olurken aynı zamanda yağın

³⁷ Beyân: İfade edilen manadaki sözü, açıklığa kavuşturmak için gerekli olan bilgi ve kuralları içeren sanat dalıdır. Teşbîh sanatı da bu sanat dalının bölümlerinden biridir. Daha geniş bilgi için bkz: el-Kazvîni, *a.g.e.*, II, 326; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 253-254; et-Taftazânî, *a.g.e.*, II, 2; Akdemir, *a.g.e.*, s. 15.

³⁸ Meânî: Sözü duruma uygun olarak söylenmesi için gerekli olan usul ve kuralları açıklayan sanat dalıdır. Daha geniş bilgi için bkz: el-Kazvîni, *a.g.e.*, I, 84; et-Taftazânî, *a.g.e.*, I, 34; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 47; Akdemir, *a.g.e.*, s. 227.

³⁹ Hanna'l-Fâhûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, s. 615.

⁴⁰ Bedr b. 'Ammâr, Arap asıllı olup Taberiyye'de ordu komutanlığı yapmıştır. el-Mutenebbî, iki süreyle (328-330 / 939-941) yanında kalmış ve ona cömertliğini, cesaretini ve milliyetçiliğini içeren övgü dolu kasîdeler yazmıştır. Daha geniş bilgi için bkz. Hanna'l-Fâhûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, s. 600.

⁴¹ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, I, 333.

yağmur bolluk ve bereketi de beraberinde getirebilir. Bedr b. 'Ammâr da yaptığı savaşlarla, kazandığı prestij, zafer sevinci ve gururunun yanında elde edilen ganimetlerle, halkına ihsanda bulunurken, can, mal ve itibar kaybindan kaynaklanan zillet ve utanç ile düşmanlarına da zarar verebilir.

Şiir *بدر بن عمار كسحاب* şeklindedir ve *بدر بن عمار* kelimesi müşebbeh, *سحاب* kelimesi ise müşebbehün bîhtir. Benzetme edatı olan “ك” düşmüş ve vechü'ş-şebeh de zikredilmediği için beyt, et-teşbîhu'l-beliğ sanatıyla inşâd edilmiştir.

2-Seyfüddevle, Antakya'ya gitmek istediği zaman, el-Mutenebbî, onun bu gezisinin sebep olacağı ayrılıktan duyulan üzüntüyü, et-teşbîhu'l-beliğ sanatını kullanarak şu şekilde dile getiriyor:

أين أزمعت أي هذا الهمام نَحْنُ نَبَتُ الرَّبِّي وَأَنْتَ الْعَمَامُ

(Bizi bırakıp da) nereye gidiyorsun ey ulu kişi! Bizler tepenin bitkileriyiz sen ise yağmur bulutusun⁴².

Şair burada halkı, tepenin bitkilerine, Seyfüddevle'yi de yağmur bulutuna benzetiyor. Bitkiler yağmur olmaksızın nasıl yaşayamayacaklar ise, onlar da Seyfüddevle olmaksızın yaşayamayacaklardır. Yani bitkilerin yaşamak için yağmura ihtiyacı olduğu gibi onların da Seyfüddevle'ye ihtiyacı vardır.

Şiirde geçen *أزمعت* kelimesinde muttasıl zamir olan “ت” harfi müşebbeh, *الغمام* kelimesi ise müşebbehün bîhtir ve aslı *كالغمام* şeklindedir. Ama benzetme edatı konumunda olan “ك” düşmüş ve vechü'ş-şebeh de zikredilmediği için, beytte et-teşbîhu'l-beliğ sanatı işlenmiştir.

3-el-Mutenebbî, et-teşbîhu'l-beliğ sanatını, bu kez Kâfûr⁴³'u methederken şu şekilde kullanıyor:

⁴² *Dîvânü'l-Mutenebbî*, II,526.

⁴³ Kâfûr el-İhşîdî (292-357 / 905-968) aslen İhşîdîler tarafından satın alınan Habeş'li bir köle olup, 22 yıl süreyle Mısır yönetiminde söz sahibi olmuş ve son iki yıl boyunca da kendi adına hutbe okutarak tek başına Mısır'ı yönetmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. İbn Hallikân, *a.g.e.*, IV, 99-105; İbn Tağrîberdî, *a.g.e.*, IV, 18; ez-Ziriklî, *a.g.e.*, V, 216.

إِذَا نَلْتُ مِنْكَ الرَّوْدَ فَاَلْمَالُ هَيِّنٌ وَكُلُّ الَّذِي فَوْقَ التُّرَابِ تُرَابٌ

Senin sevgine ulaştığımda, malın ne önemi var Toprağın üzerindeki her şey topraktır⁴⁴.

Şair, bu beytte toprağın üzerindeki her şeyi toprağa benzetiyor ve sonuçta her şeyin toprak olacağını anlatıyor. Ona göre Kâfûr'un sevgisini kazanmanın, mal kazanmaktan daha önemli olduğunu ve onun dışında her şeyin boş ve geçici olduğunu vurguluyor. Çünkü sonuçta ölüm vardır ve toprağın üzerindeki her şey bir gün toprak olacaktır.

Şiirde geçen التراب فوق الذى كل kelimesi müşebbeh, تراب kelimesi müşebbehün bîhtir ve aslı كتراب şeklindedir. Önceki beytlerde olduğu gibi benzetme edatı olan “ك” düşmüş ve vechü’ş-şebeh de zikredilmemiştir.

4-Yine Kâfûr'u bir beytinde şu şekilde methediyor:

جَرَى الْخُلْفُ إِلَّا فِيكَ أَنْتَ وَاحِدٌ وَأَنْتَ لَيْتٌ وَالْمُلُوكُ ذُنَابٌ

Tüm ihtilaflar ancak senin zamanında ortadan kalktı ve sen bir tanesin. Sen bir aslansın diğer krallar da kurtlardır⁴⁵.

Şair, burada Kâfûr'u aslana diğer kralları da kurtlara benzetmiştir. Ormanlar kralı aslan gibi Kâfûr da otoritesi ile ülkesindeki tüm çekişmeleri ortadan kaldırmıştır. Onun görüşlerine itiraz söz konusu değildir, çünkü o, her konuda mutlak çözümleyicidir.

ليت kelimesindeki muttasıl zamir olan “ك” harfi müşebbeh, ليت kelimesi ise müşebbehün bîhtir ve aslı كليت şeklindedir. et-Teşbîhu'l-beliğ sanatının şartlarından kabul edilen benzetme edatı ve vechü’ş-şebeh zikredilmemiştir.

5-el-Mutenebbî, bir kasidesini, et-teşbîhu'l-beliğ sanatını kullanarak şu şekilde övüyor:

إِنَّ هَذَا الشَّعْرَ فِي الشَّعْرِ مَمْلُوكٌ سَارَ فَهَوَ الشَّمْسُ وَالذُّنْيَا فَلَاكٌ

⁴⁴ Dîvânu'l-Mutenebbî, II,914.

⁴⁵ Dîvânu'l-Mutenebbî, II, 913.

Bu şiir, şiirler içersinde seyreden bir melektir. O, dünyanın etrafında döndüğü bir güneştir⁴⁶.

Şair kendi şiirini överken, onun diğer şairlerin şiirleri arasındaki konumunu, meleklerin, insanlar indindeki yerine benzetmiştir. Nasıl ki insanlara nazaran melekler, üstün varlıklar ise, onun şiiri de aynı üstünlüğe sahiptir. Bunun yanı sıra şiirini, dünyayı aydınlatan güneşe benzetmiştir.

Şiirde geçen *هذا الشعر* ve *فهو* kelimeleri müşebbeh, *ملك* ve *الشمس* kelimeleri ise müşebbeh bîhtir ve aslı *كملك* ve *كالشمس* şeklindedir. Benzetme edatı ve vechü'ş-şebah zikredilmemiştir.

6-el-Mutenebbî, et-teşbîhu'l-beliğ sanatını, Seyfûddeve'yi methiyesinde şu şekilde kullanıyor:

فَلَوْ خُلِقَ النَّاسُ مِنْ دَهْرِهِمْ لَكَانُوا الظَّلامَ وَكُنْتَ النَّهَارَ

Şayet insanlar aynı zamanda yaratılmış olsaydılar, kuşkusuz onlar karanlık gece, sen ise aydınlık gündüz olurdun⁴⁷.

Şair bu beytte Seyfûddeve'yi gündüzün aydınlığına, diğer insanları da gecenin karanlığına benzetmiştir. Yani Seyfûddeve hangi zamanda yaratılmış olursa olsun, ondan daha üstün bir başkası asla olmayacaktır ve Seyfûddeve, karanlık içinde olan diğer insanları aydınlatacaktır.

Beytte geçen *الناس* kelimesi ve *كنت* kelimesindeki muttasıl zamir olan *ت* harfi müşebbeh, *الظلام* ve *النهار* kelimeleri ise müşebbeh bîhtir ve aslı *كالظلام* ve *كالنهار* şeklindedir. Benzetme edatı ve vechü'ş-şebah zikredilmemiştir.

7-Yine aşağıda geçen beyitler de et-teşbîhu'l-beliğ sanatını içeren ve Seyfûddeve için yazılanlardır:

وَمَنْ كُنْتَ بَحْرًا لَهُ يَا عَلِيُّ لَمْ يَقْبَلِ الدَّرَّ إِلَّا كِبَارًا

Ey ulu kişi! Sen ancak büyük incileri barındıran bir okyanussun⁴⁸.

⁴⁶ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, II, 659.

⁴⁷ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, II, 700.

⁴⁸ *Dîvânu'l-Mutenebbî*, II, 701.

Şair, burada Seyfüddevle'yi cömertlik bakımından içinde yalnız büyük incileri barındıran bir okyanusa benzetmektedir. Çünkü okyanustan çıkarılan büyük bir inci, nasıl insanlara servet kazandırıyorsa, Seyfüddevle de yapmış olduğu cömertliklerle insanları bolluk ve refah içinde yaşatmaktadır.

بحراً kelimesindeki muttasıl zamir olan “ت” harfi müşebbeh, کنت kelimesi ise müşebbehün bîhtir ve aslı كبحر şeklindedir. Benzetme edatı ve benzetme yönü zikredilmeyerek et-teşbîhu'l-beliğ sanatı işlenmiştir.

فَأَنْتَ حُسَامُ الْمَلِكِ وَاللَّهُ ضَارِبٌ وَأَنْتَ لِيَاءِ الدِّينِ وَاللَّهُ عَاقِدٌ

8-Sen, saltanatın kılıcı, Allah ise darbeyi vuran, sen dinin sancağı, Allah ise onu güçlendirendir⁴⁹.

Şair bu beytte Seyfüddevle'yi halifenin keskin kılıcına ve dinin sancağına benzetmektedir. Seyfüddevle keskin bir kılıç olma özelliğiyle yaptığı bütün savaşları kazanmakta ve Allah'ın dinini, fethettiği yerlerde yaymaktadır. O bütün bu mücadeleleri yaparken Allah, kendisinden yardımını esirgememektedir.

Beytte geçen أنت kelimeleri müşebbeh, حسام الملك ve لواء الدين kelimeleri ise müşebbehün bîhtir ve aslı كحسام الملك ve كلواء الدين şeklindedir. Benzetme edatı ve vechü'ş-şebeh zikredilmemiştir.

إِنَّ الْخَلِيفَةَ لَمْ يُسَمِّكَ سَيْفَهَا حَتَّى بَلَآكَ فَكُنْتَ عَيْنَ الصَّارِمِ

9-Halife, ancak seni sinayıp keskin kılıcın bizzat kendisi olduğunu öğrenince, sana “Devletin Kılıcı” adını verdi⁵⁰.

Şair bu beytte de yine Seyfüddevle'yi keskin bir kılıca benzetmektedir. Halife, Seyfüddevle'ye “devletin kılıcı” lâkabını vermeden önce, gücünü ve savaşlarda gösterdiği başarıyı görmüş ve onun bu lâkabı hak ettiğine inanmıştır.

Beytte geçen فكت kelimesindeki muttasıl zamir olan “ت” harfi müşebbeh, كعين الصارم kelimesi ise müşebbehün bîhtir ve aslı كعين الصارم

⁴⁹ Dîvânu'l-Mutenebbî, II, 622.

⁵⁰ Dîvânu'l-Mutenebbî, II, 570.

şeklindedir. Benzetme edatı konumunda olan “ك” harfi düşmüş ve ve vechü’ş-şebeh de zikredilmemiştir.

فإذا تَوَجَّحَ كُنْتَ دُرَّةَ تاجه وإذا تَحْتَمَّ كُنْتَ فَصَّ الحاتمِ

10-(Halîfe) taç giydiği zaman tacının incisi, yüzük taktığı zaman da yüzüğünün değerli kaşı olursun⁵¹.

Şair burada Seyfüddevle’yi halifenin tacındaki inciye ve yüzüğündeki değerli kaşa benzetmektedir. Yani incinin tacı, değerli taşın da yüzüğü güzel gösterdiği gibi, Seyfüddevle de başarılarıyla halifenin beğenisini kazanmakta, âdeta onu güzelleştirmektedir. Bu teşbîh, aynı zamanda onun halifeye ne kadar yakın ve onun nezdinde ne kadar değerli olduğuna da işaret etmektedir.

Beytte geçen كنت kelimelerindeki muttasıl zamir olan “ت” harfi müşebbeh, كدرّة تاجه ve درّة تاجه kelimeleri müşebbehün bîhtir ve aslı كدرّة تاجه ve كفض الحاتم şeklindedir. Benzetme edatı ve vechü’ş-şebeh zikredilmemiştir.

وإن كُنْتَ سَيْفَ الدَّوْلَةِ العَضْبَ فِيهِمْ فَدَعْنَا نَكُنْ قَبْلَ الضَّرَابِ القَنَا اللِّدْنَا

11-Eğer sen onların arasında devletin keskin kılıcı isen, bizi bırak ki, keskin kılıçlara göğüs geren yumuşak mızraklar olalım⁵².

Şair burada Seyfüddevle’yi keskin kılıca, kendisini de mızrağa benzetmektedir. Ancak Seyfüddevle’ye “keskin” sıfatını eklerken kendisi için “yumuşak” sıfatını kullanarak Seyfüddevle’yi daha da yüceltmektedir. Diğer taraftan savaşta mızrakların, kılıçların önünde yer alması gibi, Seyfüddevle’nin önünde yer alarak, gelebilecek tehlikelerden onu korumak istediğini belirtmektedir.

Beytte geçen كنت kelimesindeki muttasıl zamir olan “ت” harfi müşebbeh, سيف الدولة العضب kelimesi ise müşebbehün bîhtir ve aslı كسيف الدولة العضب şeklindedir. Benzetme edatı ve vechü’ş-şebeh zikredilmemiştir.

12-Seyfüddevle, bir hastalıktan iyileştiğinde, el-Mutenebbî, sevincini et-teşbîhu’l-beliğ sanatıyla şu şekilde dile getiriyor:

⁵¹ Dîvânu’l-Mutenebbî, II, 570.

⁵² Dîvânu’l-Mutenebbî, II, 614.

شَفَاكَ الَّذِي يَشْفِي بِجُودِكَ خَلْقَهُ فَإِنَّكَ بَحْرٌ كُلُّ بَحْرٍ لَهُ بَعْضٌ

Seni, cömertliğine yarattıklarına şifa veren Allah iyileştirsin .Zira sen, bütün denizlerin, kendinden bir parça olduğu bir okyanusun⁵³.

Şair burada Seyfüddevle'yi bir okyanusa benzetmektedir. Ama öyle bir okyanus ki, bütün denizler ondan bir parça alarak kendini oluşturabilmiştir. Yani Seyfüddevle herkese cömertlik yapmış ve herkesin zenginlik sebebi olmuştur. Zira Allah onu, cömertlik yaparak insanlara faydalı olsun diye yaratmıştır ve böylece diğer kullarına ihsanda bulunmuştur.

فإنك kelimesinde geçen “ك” muttasıl zamiri müşebbeh, بحر kelimesi ise müşebbehün bîhtir ve aslı كبحر şeklindedir. Benzetme edatı düşmüş ve vechü'ş-şebeh de zikredilmemiştir.

13-Seyfüddevle'nin küçük kız kardeşi vefat ettiği zaman, el-Mutenebbî, onu, büyük kız kardeşinin varlığıyla teselli etmiş ve bu esnada et-teşbîhu'l-beliğ sanatını kullanmıştır. Şöyle ki:

وَإِذَا اهْتَزَّ لِلنَّدَى كَانَ بَحْرًا وَإِذَا اهْتَزَّ لِلرَّدَى كَانَ نَصْلًا
وَإِذَا الْأَرْضُ أَظْلَمَتْ كَانَ شَمْسًا وَإِذَا الْأَرْضُ أَمْحَلَتْ كَانَ وَبْلًا

Cömertlik yapmak için silkindiğinde bir okyanus, savaşmak için silkindiğinde de bir mızrak olur.

Yeryüzü karardığında güneş, kuraklık olduğunda da sağanak yağmur olur⁵⁴.

Şair, Seyfüddevle'yi ilk beytte okyanusa ve mızrağa, ikinci beytte ise güneş ve sağanak yağmura benzetmiştir. Bilindiği üzere okyanus, yeryüzünde bulunan su kaynaklarının en büyüğü olup gerek bizzat kendisi, gerekse içinde barındırdığı su altı zenginlikleriyle insanların faydasına sunulmuştur. Şair Seyfüddevle'yi okyanusa benzeterek onu hem zirvede göstermek hem de cömertliğiyle insanlara ne kadar faydalı olduğunu anlatmak istemiştir. Diğer taraftan Seyfüddevle'yi mızrağa benzeterek, savaş esnasında ne kadar cesur

⁵³ *Dîvânu'l-Mutenebbî, II, 694.*

⁵⁴ *Dîvânu'l-Mutenebbî, II, 778.*

ve amansız olduğuna işaret etmektedir. Çünkü, mızrak vücuda girerken fazla zarar vermese bile çıkarılmak istendiğinde, ucunun vücuda daha çok acı ve zarar verdiği bilinmektedir. Dolayısıyla Seyfüddevle'yi hem okyanusa hem de mızrağa benzetererek onun halkına karşı ne kadar cömert ve düşmanlarına karşı da ne kadar amansız olduğunu anlatmak istemektedir.

İkinci beyitte ise, şair Seyfüddevle'yi ilk önce güneşe benzetererek ilim ve irfanıyla halkını aydınlattığına ve onlara yol gösterici olduğuna işaret ederken, diğer taraftan sağanak yağmura benzetererek, kuraklık ve darlık anlarında halkını rahatlık ve bolluğa kavuşturduğuna işaret etmektedir.

İlk beyitte geçen كان fiillerinin gizli öznesi olan هو kelimesi müşebbeh, كنصلا ve كبحر kelimeleri ise müşebbehün bîhtir ve aslı كنبلا ve كبحر şeklinde. Yine ikinci beyte geçen كان fiillerinin gizli öznesi olan هو kelimesi müşebbeh, كنبلا ve كشمس kelimeleri müşebbehün bîhtir ve aslı كنبلا ve كشمس şeklindedir. Benzetme edatı ve vechü'ş-şebeh zikredilmemiştir.

14-Aşağıdaki beyit yine Seyfüddevle'yi teselli için yazılmış ve et-teşbîhu'l-beliğ içeren beytlere dendir:

قَلَدَ اللهُ دَوْلَةَ سَيْفِهَا ان تَ حُسَامًا بِالْمَكْرُمَاتِ مُحَلَّى

Allah, gücü (devleti), tüm güzelliklerle süslenmiş keskin bir kılıç olan sende simgeleştirdi⁵⁵.

Bu beyitte şair Seyfüddevle'yi ziynetlerle süslü keskin bir kılıca benzetmektedir. Nasıl ki bir kılıç yakut, zümrüt gibi değerli taşlarla süsleniyorsa, Seyfüddevle de cömertlik, mertlik, ilim, sadakat, hilm, doğruluk gibi ahlâkî güzelliklerle tezyin edilmiştir. Şair, Allah'ın böyle üstün vasıflara sahip olan bir kişiyi, devletin başına getirerek, devleti ve halkını ödüllendirdiğini anlatmaktadır.

Şiirde geçen انت kelimesi müşebbeh, حساماً kelimesi ise müşebbehün bîhtir ve aslı كحسام şeklinde. Benzetme edatı ve vechü'ş-şebeh zikredilmemiştir.

⁵⁵ Dîvânu'l-Mutenebbî, II, 777.

15-el-Mutenebbî, Seyfüddevle'nin kurban bayramını kutladığı şiirinin şu beytlerinde et-teşbîhu'l-beliğ sanatını kullanarak onu şu şekilde övmüştür:

هُوَ الْبَحْرُ غُصُّ فِيهِ إِذَا كَانَ سَاكِنًا عَلَى الدَّرِّ وَاحْذَرُهُ إِذَا كَانَ مُزْبِدًا

*O bir okyanustur. Sakin olup incileri gördüğü zaman ona dal! Köpüklü olduğu zaman da ondan sakın!*⁵⁶.

Şair burada Seyfüddevle'yi yine bir okyanusa benzetmektedir. Bilindiği gibi okyanuslar sakın iken insana huzur ve rahatlık verir. Kendisinden faydalanılmasını sağlar. Fırtınalı durumlarda ise köpürüp dalgalanarak etrafına korku saçır. İşte Seyfüddevle'nin sakın halini, okyanusun rahat ve huzur verici anına benzetmekte ve böyle zamanlarda onun insanlara faydalı olacağına vurgu yaparak, kendisine yaklaşılması gerektiği anlatmaktadır. Seyfüddevle'nin öfkeli hallerini ise, okyanusun fırtına esnasındaki dalgalı haline benzeten şair, böyle anlarda kendisinden korkulması ve uzak durulması gerektiğini anlatmak istemektedir.

Şiirde geçen هو kelimesi müşebbeh, البحر kelimesi ise müşebbehün bîhtir ve aslı كالبحر şeklindedir. Benzetme edatı ve vechü'ş-şebeh zikredilmemiştir.

إِذَا الدَّوْلَةُ اسْتَكْفَتْ بِهِ فِي مُلْمَةٍ كَفَاهَا فَكَانَ السَّيْفَ وَالْكَفَّ وَالْقَلْبَا

16-Devlet, zorluk anlarında ondan bir yardım istediğinde, ona yeter ve kılıç olur, el olur, yürek olur⁵⁷.

Şair bu beytte de Seyfüddevle'yi düşmanlarını yok eden güçlü bir kılıca ve musibetlerin üzerine korkusuzca atlayan cesur bir kalbe benzetmektedir. Onun bu güçlü vasıfları bilerek, sıkıntılı anlarında devletin ondan yardım istediğini vurgulayıp Seyfüddevle'nin tek başına bütün güçlüklerin üstesinden geleceğine işaret etmektedir.

⁵⁶ Dîvânu'l-Mutenebbî, II, 705.

⁵⁷ Dîvânu'l-Mutenebbî, II, 630.

القلبا ve الكف, السيف, هو zamiri müşebbeh, كفى fiilinde gizli olan کالقلبا ve کالكف, كالسيف kelimeleri ise müşebbehün bîhtir ve aslı zikredilmemiştir. Benzetme edatı ve vechü'ş-şebeh zikredilmemiştir.

Sonuç:

Yukarıdaki beyitlerden de anlaşılacağı üzere; el-Mutenebbî, şiirlerinde, et-teşbîhu'l-beliğ sanatını, çok iyi kullanan şairlerden birisidir. Şair bu sanatı kullanarak, övdüğü kimseleri, genelde okyanus, güneş ve kılıç gibi zirvedeki şeylere benzetmektedir. Okyanus ve güneş vasıflarıyla övdüğü şahısların, ne kadar cömert, ilim ve irfanıyla ne kadar aydınlatıcı kimseler olduğunu vurgularken, kılıç sıfatıyla da onların ne kadar güçlü ve cesur olduğuna işaret etmektedir. Her ne kadar el-Mutenebbî, başkalarına övgü dolu şiirler yazmış olsa da her zaman kendisini ön plana çıkarmış ve kendisiyle övünmüştür.

el-Mutenebbî'nin şiirlerini, konum ve statü açısından üst seviyede olan kişilere yazmış olması, onun edebiyattaki başarısını da ortaya koymuştur. Zira devletin üst kademelerinde yer alan kişilere, şiirle yaklaşabilmek, her şâirin ulaşabildiği bir hedef değildir.

Diğer taraftan şiirin, el-Mutenebbî'nin geçim kaynağı olması, onu şiir yazmada daha da azimli ve başarılı olmaya sevk etmiştir.

el-Mutenebbî'nin dîvânı incelendiğinde, onun, yalnız et-teşbîhu'l-beliğ sanatını değil, belâgatın her sanat dalını şiirlerinde ustaca işlediği görülmektedir.